Konstitutionsutskottets betänkande

1976/77: 31

med anledning av propositionen 1976/77: 75 om ändring i vallagen (1972:620) avseende utlandssvenskarnas rösträtt jämte motioner

I detta betänkande behandlas förutom propositionen motionerna 1976/77:1390 och 1976/77:1417 som väckts med anledning av propositionen.

Propositionen

I propositionen erinras om att enligt gällande ordning är utlandssvensk, dvs. svensk medborgare som inte är bosatt här i landet, röstberättigad vid val till riksdagen om han har varit kyrkobokförd här någon gång under de senast förflutna sju kalenderåren och i övrigt uppfyller de villkor som gäller för rösträtt. I propositionen föreslås att tidsgränsen avskaffas. Enligt förslaget blir det alltså likgiltigt när utlandssvensken var kyrkobokförd här. Vidare föreslås att den röstberättigade för att upptas i särskild röstlängd skall försäkra på heder och samvete att han är svensk medborgare. Beträffande det framlagda lagförslaget hänvisas till propositionen.

Motionerna

I motionen 1976/77:1390 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. (s) yrkas att riksdagen avslår propositionen. Motionärerna framhåller att endast sådana utlandssvenskar som kan väntas återvända till Sverige inom en relativt nära framtid har ett berättigat intresse att få delta i svenska riksdagsval. De berörs nämligen på ett mer påtagligt sätt än andra utlandssvenskar av de beslut den svenska riksdagen fattar. Det naturliga är att man har rösträtt i det land där man bor och följaktligen kan delta i beslutsprocesser som gäller de egna villkoren. Det stämmer överens med denna uppfattning att riksdagen medgett invandrare i Sverige rösträtt vid de kommunala valen och att det i en socialdemokratisk motion vid årets riksdag föreslagits att frågan om invandrarnas rösträtt vid riksdagsvalen skall utredas. Motionärerna finner det däremot oförenligt med denna grundsyn på rösträtten att personer som sedan länge vistats utanför Sveriges gränser och som för sina villkor inte är beroende av den svenska riksdagens beslut skall tillerkännas rösträtt vid valen till denna. Därför är det felaktigt att slopa den nuvarande tidsgränsen som förutsättning för utlandssvenskarnas rösträtt.

I motionen 1976/77:1417 av herr Werner m. fl. (vpk) föreslås sådan ändring i 4 kap. 11 § vallagen att tidsgränsen för rösträtt, för medborgare som ej är bosatt i riket, sänks från 7 år till 5 år. Motionärerna anför att en väg-

ledande tanke i fråga om rösträtten bör vara att människorna skall ha möjlighet att påverka samhällsutvecklingen i det land där de stadigvarande bor.

Frågans tidigare behandling m. m.

Efter många års utredningsarbete antog 1967 års riksdag regler som öppnade viss möjlighet för utlandssvenskarna att delta i riksdagsval (prop. 1967:145, KU 1967:55, rskr 1967:379). Förutsättningen för rösträtt var enligt de nya reglerna att vederbörande hade varit kyrkobokförd i Sverige någon gång under de senast förflutna fem kalenderåren och att han i övrigt uppfyllde gällande rösträttsvillkor, dvs. hade uppnått rösträttsåldern och inte var omyndigförklarad. Vidare krävdes att han efter ansökan hade tagits upp i särskild röstlängd. Ansökan skulle göras hos den centrala valmyndigheten, numera riksskatteverket.

Med anledning av motionskrav uttalade sig riksdagen år 1970 för en förutsättningslös prövning av möjligheterna att vidga den krets av utlandssvenskar som kan delta i val till riksdagen (KU 1970:10, rskr 1970:79). Riksdagens skrivelse överlämnades samma år till 1965 års valtekniska utredning (VTU). Utredningen avlämnade 1975 sitt slutbetänkande (SOU 1975:8) Utlandssvenskarnas rösträtt.

Utredningsförslaget innebar en avsevärd vidgning av kretsen röstberättigade. Sålunda slopades den gällande tidsgränsen inom vilken kyrkobokföring skall ha skett. Röstberättigad skulle vara den som någon gång varit kyrkobokförd i landet. En ytterligare förutsättning skulle fortfarande vara att den röstberättigade efter ansökan tagits upp i särskild röstlängd. Två av utredningens ledamöter reserverade sig och motsatte sig varje vidgning av kretsen röstberättigade.

Vid remissbehandlingen fick förslaget ett blandat mottagande. Ungefär hälften av remissinstanserna tillstyrkte förslaget medan de övriga ställde sig avvisande.

Propositionen 1975/76:111 innebar att utredningens förslag till vidgning av kretsen röstberättigade inte följdes. Kravet på kyrkobokföring inom viss begränsad tid behölls. Femårsgränsen föreslogs emellertid ersatt med en sjuårsgräns (4 kap. 11 §). I övrigt upptogs i propositionen i nära anslutning till VTU:s betänkande förslag till lättnader i fråga om bl. a. ansökningsförfarandet. Ett av dessa förslag innebar att det dittills gällande kravet på intyg rörande innehav av giltigt svenskt pass fick utgå (4 kap. 13 §). Det förutsattes att sökandens svenska medborgarskap i stället skulle prövas mot rikspolisstyrelsens centrala passregister. Ett annat av förslagen innebar att ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd inte längre skulle behövas varje år. Den som efter ansökan ordinarie valår hade tagits upp i den särskilda röstlängden skulle utan särskild ansökan tas upp i röstlängden de två följande åren, förutsatt att rösträttsvillkoren då fortfarande var uppfyllda (4 kap. 12 §).

Konstitutionsutskottet tillstyrkte propositionens förslag. I en reservation (c, m, fp) till utskottsbetänkandet (KU 1975/76:43) yrkades att riksdagen skulle anta en lösning i linje med VTU:s förslag. Riksdagen antog propositionens förslag i denna fråga efter lottning (rskr 1975/76:175, SFS 1976:99). De nya reglerna tillämpades första gången vid 1976 års riksdagsval.

De före 1976 års val gällande reglerna om utlandssvenskarnas rösträtt tillämpades vid tre val, 1968 års andrakammarval samt 1970 och 1973 års val till enkammarriksdagen. Antalet röstande utlandssvenskar var därvid 1 540, 1 461 och 3 414. I fråga om motsvarande antal vid 1976 års val föreligger ännu inga säkra siffror. Antalet i särskild röstlängd upptagna utlandssvenskar uppgick då till omkring 7 100.

Utskottet

Genom beslut av 1967 års riksdag öppnades möjlighet för svenska medborgare bosatta utomlands att delta i riksdagsval under förutsättning att vederbörande varit kyrkobokförd i Sverige någon gång under de senast förflutna fem kalenderåren och att han i övrigt uppfyller gällande rösträttsvillkor. Vid förra riksmötet beslöt riksdagen med anledning av en proposition i ämnet att utsträcka den angivna kvalifikationstiden till sju år. Den nya ordningen tillämpades vid 1976 års riksdagsval.

I den nu framlagda propositionen föreslås att tidsgränsen avskaffas. Departementschefen framhåller bl. a. att i en tid som i hög grad präglas av internationellt samarbete och ökad rörlighet över gränserna framstår det som självklart att svenska medborgare som i skilda sammanhang verkar utomlands och som i stor utsträckning tillvaratar svenska intressen skall tillerkännas samma rätt som övriga svenska medborgare att rösta i riksdagsval i Sverige. Ytterst rör det sig om en medborgerlig rättighet av grundläggande demokratisk betydelse.

Utskottet ansluter sig till dessa uttalanden och tillstyrker propositionens förslag att den nuvarande tidsgränsen slopas. Även i övrigt biträder utskottet propositionens förslag och avstyrker motionerna 1390 och 1417.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen med avslag på motionerna 1976/77:1390 och 1976/77:1417 bifaller propositionen 1976/77:75.

Stockholm den 22 mars 1977

På konstitutionsutskottets vägnar
KARL BOO

Närvarande: herrar Boo (c), Johansson i Trollhättan (s), Björck i Nässjö (m), Fiskesjö (c), Nordin (c), Karlsson i Malung (s), Schött (m), Gustafsson i Ronneby* (s), Nyquist (s), fru Hammarbacken* (c), herr Eliasson (c), fru Cederqvist (s), fru Stålberg* (s) samt herrar Tarschys (fp) och Gustavsson i Ängelholm*(s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Johansson i Trollhättan (s), Karlsson i Malung (s), Gustafsson i Ronneby (s), Nyquist (s), fru Cederqvist (s), fru Stålberg (s) och herr Gustavsson i Ängelholm (s) som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Som utskottet framhöll förra året vid behandlingen av propositionen 1975/76:111 har sådana utlandssvenskar som kan väntas återvända till Sverige inom en relativt nära framtid ett berättigat intresse att få delta i svenska riksdagsval. De berörs nämligen på ett mer påtagligt sätt än andra utlandssvenskar av de beslut den svenska riksdagen fattar. Det naturliga är att man har rösträtt i det land där man bor och följaktligen kan delta i beslutsprocesser som gäller de egna villkoren. Det stämmer överens med denna uppfattning att riksdagen medgett invandrare i Sverige rösträtt vid de kommunala valen. Det kan i sammanhanget nämnas att i en socialdemokratisk motion vid årets riksdag föreslagits att frågan om invandrarnas rösträtt vid riksdagsvalen skall utredas. Enligt utskottet är det oförenligt med nämnda grundsyn på rösträtten att personer som sedan länge vistats utanför Sveriges gränser och som för sina villkor inte är beroende av den svenska riksdagens beslut skall tillerkännas rösträtt vid valen till denna. Därför är det felaktigt att slopa den nuvarande tidsgränsen som förutsättning för utlandssvenskarnas rösträtt.

Med hänvisning till ovanstående hemställer utskottet

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1390 avslår propositionen 1976/77:75 och motionen 1976/77:1417.

GOTAB 77 53525 Stockholm 1977